

Кутубхона ҳисоби - мунтазам рўйхатга олиш ва кутубхона фаолиятини характерловчи миқдорий кўрсаткичларни ҳисобга олиш демакдир.

Кутубхоналарда 3 хил ҳисобга олиш мавжуд:

- Тез (ёки бошланғич)
- Статистик
- Бухгалтерия ҳисоби

Бошланғич ҳисоб – кутубхона ишининг ҳар бир жараёнини мунтазам ҳисобга олиш: янги келиб тушган ва чиқарилган китобларнинг ҳужжатларини ўз вақтида тайёрлаш, китобхон формулярини тўлдириш ва унга берилган адабиётларни ёзиш, кутубхона кундалиги, справкаларни ҳисобга олиш дафтарини ва бошқа ҳужжатларни мунтазам юритиб бориш.

Статистик ҳисоб – кутубхона фондининг ҳажми, таркиби, айланиши, китобхонлар сони ва таркиби, китоб берилиши, қатнов, шунингдек, оммавий, библиографик ва методик ишларнинг ҳажми ҳақидаги аниқ маълумотларни ўрнатади. Барча маълумотлар бошланғич ҳисоб шаклидан олинади.

Кутубхона фаолиятининг миқдорий натижалари ҳар ойнинг (чорак, йил) охирида якунланади.

Статистик ҳисоб барча кутубхоналар учун мажбурийдир, ягона услуб бўйича амалга оширилади, ҳисобнинг ягона шаклини киритиш ёрдамида эришилади.

Бухгалтерия ҳисоби – кутубхонага барча келиб тушган ва сарфланган моддий бойликларни (китоблар, жиҳоз ва б.) рўйхатдан ўтказиш. Маблағни сарфлаш ҳужжатлар билан тасдиқланади.

Кутубхона статистикаси кўрсаткичлари
Кутубхона статистикаси кутубхона фаолияти билан боғлиқ ҳодиса ва жараёнларнинг миқдорий томонларини ўрланади. Кутубхона статистикаси кўрсаткичлари абсолют (мутлак), ўрта, нисбий миқдорларда ифодаланади.

Абсолют кўрсаткичлар

Китобхонларни ҳисобга олиш - кутубхонада китоблардан фойдаланувчи кишилар сонини кўрсатади. Ҳисоб бирлиги китобхон формуляри ҳисобланади.

Китоб берилишини ҳисобга олиш - босма нашрлар ва бошқа ҳужжатларнинг (грампластинка, диск ва б.) китобхонлар томонидан фойдаланганлиги (уйга берилган ёки ўқув залида кўриб чиқилган) миқдорини кўрсатади. Китобхон формуляридаги ёзувлар ҳисобга олишнинг асоси ҳисобланади. Ҳисоб бирлиги китоб, брошюра, “семиз” журналлар учун нусха, тикилган “юпка” журнал ва газеталар (подшивка) учун комплект белгиланган. Умумий китоб берилишини ҳисоблаш учун кутубхонанинг барча бўлимларидаги китоб берилиши жамланади.

Қатновни ҳисобга олиш - кун давомида китоб олиш, уни алмаштириш ва қайтариш учун келган китобхонлар формулярини санаб чиқиш йўли билан амалга оширилади.

Ахборот олиш, оммавий тадбирда қатнашиш учун келган фойдаланувчилар ҳам қатнов ҳисобига киритилади.

Оммавий тадбирларни ҳисобга олиш - кутубхонада ўтказиладиган кўргазмалар, адабий ва мавзули кечалар, китобхонлар конференцияси, адабиётлар обзори, оғзаки журналлар ва бошқа тадбирларни санаб чиқиш орқали амалга оширилади. Оммавий тадбирларнинг бир қанча шаклларида фойдаланиб ўтказилган комплекс тадбирлар битта тадбир ҳисобланади.

Китобхонлар сўровини ва бажарилган справкаларни ҳисобга олиш - белгиланган шаклда дафтарда юритилади.

Кутубхона фондини ҳисобга олиш - кутубхона фонди ва унинг таркибий бўлимлари фонди (ҳажми, таркиби, янги олинган, чиқарилган) ҳақида умумий маълумот беради.

Ўрта кўрсаткичлар

Бу бир қанча ёки кўпгина миқдорларнинг умумий ёки жамланган хусусиятидир. Масалан, бир кунлик ўртача қатнов (Қкун) бир йил давомидаги қатновни (Қйил) иш кунига (К) нисбати орқали ҳисобланади.

$$\text{Қкун} = \text{Қйил} : \text{К}$$

Нисбий кўрсаткичлар

Бу бир солиштирма миқдорнинг иккинчиси билан муносабати. Нисбий миқдорлар 3 хил бўлади:

- ўсиш
- тузилиш
- жадаллик

Ўсиш кўрсаткичлари – рақамлар маъносининг + ёки – белгилари билан ифодаланишини акс эттиради.

Тузилиш кўрсаткичлари- қисми бутун сонга бўлиш йўли билан ҳисобланади ва фоизларда ифодланади.

Жадаллик кўрсаткичлари - мазмунан ҳар хил лекин бир - бирига боғлиқ иккита кўрсаткичнинг ўзаро нисбатини ўлчайди. Унга қуйидагилар кириди:

Китоб ўқилиши (Ў)- китоб берилишининг (Кб) китобхонга (К) нисбати. Ўқиш тезлигини характерлайди, йил давомида 1 китобхонга берилган китоблар сонини кўрсатади. Қуйидаги формула орқали ифодланади:

$$\text{Ў} = \text{Кб} : \text{К}$$

Ўртача қатнов (Қат) - Бир китобхонга (К) 1 йил давомида тўғри келадиган ўртача қатнов сони (Қ). Қатновнинг китобхонга нисбати. Китобхонларнинг кутубхонага қатнаш фаоллигини характерлайди.

$$\text{Қат} = \text{Қ} : \text{К}$$

Китоб фондининг айланиши (Фа)- китоб берилишининг (Кб) фонднинг ҳажмига (Ф) нисбати. Фондан фойдаланиш даражасини аниқлайди.

$$\text{Фа} = \text{Кб} : \text{Ф}$$

Китобхонни китоб билан таъминлаш (Т)- бир китобхонга тўғри келадиган ўртача китоб сони, йил охирига фонд ҳажмининг (Ф) китобхонларга (К) нисбатини характерлайди.

$$\text{Т} = \text{Ф} : \text{К}$$

Шунингдек, аҳолини (А) китоб билан таъминланиши ҳам аниқланади:

$$\text{Т} = \text{Ф} : \text{А}$$

Берилган ҳисоб кўрсаткичлари асосида кутубхонанинг ҳисоботи тайёрланади.

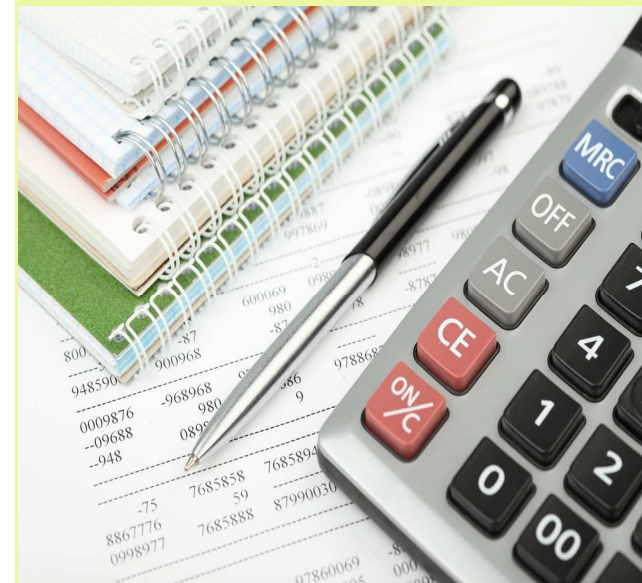

АХМАД ФАРҒОНИЙ НОМИДАГИ ФАРҒОНА ВИЛОЯТ АХБОРОТ-КУТУБХОНА МАРКАЗИ

ИЛМИЙ УСЛУБИЯТ БЎЛИМИ

Кутубхона ҳисоби

Ёш кутубхоначилар учун

Эслатма

Фарғона 2016